

עניינים תוכן

מבוא	2
פרק ראשון: התעוררות נשים מוסלמיות במזרח התיכון מאז תחילת המאה	3
פרק שני: התפתחות תנועות נשים בטורקיה בין מלחמות עולם	7
פרק שלישי: התפתחות תנועות נשים במצרים בין מלחמות העולם	17
פרק רביעי: פרק משווה בין מצרים וטורקיה	24
דיון וסיכום	28
ביבליוגרפיה	30

מבוא

עבודה זו תעסוק בנושא של תנועת נשים מוסלמיות בין מלחמות העולם במצרים ובטורקיה. תנועות הנשים המוסלמיות הינם תוצאה של התפתחויות כלליות בעולם הערבי לאחר מלחמת העולם השנייה. עבודה זו תבקש לעמוד על ההתפתחות של תנועות הנשים בין מלחמות העולם כאשר המקרים של מצרים ושל טורקיה ישמשו עברוננו בתור מקרה בוחן.

תנועות הנשים המוסלמיות במרחב המזרח התיכון נוצרו בעקבות שינויים שנבעו מקריסת האימפריה העות'מאנית ועלייה של מגמת הלאומיות בעולם הערבי והמוסלמי. כפי שנראה להלן צמיחה לאומית זו אפשרה לנשים להביע את דעתם ואת תפיסת עולמן בצורה שהן לא היו יכולות לבצע קודם לכן. הנשים עשו שימוש ברצון של בניית מדינה חדשה ומודרנית, על יסודות האימפריה העות'מאנית, כדי להביא לשינוי של מעמד האישה. למרות ניסיון כוללני זה, הדברים הושפעו מנסיבות הקשורות לכל מדינה. לכן נוצרה מציאות שונה בפעילות ארגוני הנשים במדינות שונות. עבודה זו תבקש לבחון את הנקודה הזו על ידי השוואה של פעילות תנועה הפמיניסטית בשתי מדינות בולטות, מצרים וטורקיה.

שאלת המחקר של העבודה תהיה:

מה הדומה והשונה בין תנועות נשים בתקופה שבין מלחמות העולם? טורקיה ומצרים מקרה בוחן.

על מנת לענות על שאלת המחקר אערוך את המבנה הבא. **הפרק הראשון** יהיה פרק רקע שיעסוק בהיסטוריה של הופעת תנועות נשים במזרח התיכון. תולדות תנועות הנשים קשורות להקשרים ונרטיבים רחבים יותר של ההיסטוריה אולם כולם מהווים חלק מאד ממסכת התעוררות נשים במזרח התיכון. **הפרק השני** יעסוק התפתחות תנועות הנשים בטורקיה בין מלחמות העולם ויראה כיצד המאבק לעצמאות לאומית והרצון לבנות מדינות לאום שיחק תפקיד חשוב בעיצוב התולדה של תנועות הנשים.

הפרק השלישי יעסוק בהתפתחות תנועות נשים במצרים בין מלחמות העולם ויראה כיצד המאבק לעצמאות לאומית והרצון לבנות מדינות לאום שיחק תפקיד חשוב בעיצוב התודעה של תנועות הנשים. פרק זה יעסוק בצמיחת תנועות הנשים במצרים ובדרישות שלהן להגדיל את הזכויות שלהם במדינה זו. לבסוף אערוך סיכום משווה שבו אנסה לענות על שאלת המחקר. פרק זה יערוך דיון מסכם בדומה ובשונה בין שתי התנועות במדינות השונות, תוך בחירת פרמטרים זהים וניתוח של כל מדינה לפי הפרמטרים הללו. פרמטרים אלו יהיו: צמיחת התנועה, רעיונות אידיאולוגיים מרכזיים ושאיפות התנועה והישגים והצלחות של התנועה.

פרק ראשון: התעוררות נשים מוסלמיות במזרח התיכון מאז תחילת המאה

תפקיד האישה המוסלמית במזרח התיכון הוא נושא שעסקו בו חכמים מוסלמים מאז הופעת האסלאם. מבחינה קלאסית תפיסת האסלאם הייתה תפיסה פטריארכלית אשר ראתה את האישה בתור גורם ממעמד נמוך אשר יכולה לסכן את החברה אם יתנו לה את הכוח לעשות כן. אומנם מקורות מוסלמיים מראים כי הגברים והנשים שווים בעיני האל אולם קטעים אחרים מן הספרות המוסלמית מראים כי שיווין זה הוא בדרך כלל רוחני ולא בא לידי ביטוי במציאות החברתית או הכלכלית.¹

מקורות מוסלמים שונים מלמדים על היחס של האסלאם לנשים. הנביא מוחמד אמר כי אומה הנשלטת על ידי אישה לעולם לא תוכל לנחול הצלחה. אמירות אלו שימשו באופן מסורתי הצדקה להוצאת הנשים מתחומי החיים השונים, מנימוקים דתיים. זאת למרות שאנו מכירים גם דברים של הנביא אשר טענו כי הנשים הטובות ביותר הם הנשים שהבושה לא מנעה מהם להעמיק את הידיעות שלהם בנוגע לדת. משום משפטים כאלה החינוך הדתי לנשים כן קיבל את תמיכה ולכן אנו מכירים דמויות מופת של נשים סבילות ופעילות בתרבות המוסלמית.²

אם כן מקורות אסלאמיים קלסיים מכילים גישות סותרות ומורכבות כלפי התפקיד של האישה בחברה המוסלמית. בתקופות מאוחרות יותר מעמד האישה נראה בתור מעמד מופלה גם כן. עדויות לגבי אלימות במשפחה כלפי נשים היו עדויות נפוצות מאוד וכל הנראה לימדו על הדרך שבה הגברים דאז התייחסו לנשים בחברה המוסלמית. לגבר הייתה הזכות להעניש את הנשים עונשים גופניים והדבר היה שילוב של היתר דתי ומנהג חברתי. החשיפה הגוברת של בני המזרח התיכון לתרבות המערב החלה פחות או יותר בזמן שהתנועות לזכויות האישה באירופה הגיעו אל התודעה הציבורית במקומות אלה.

התגובה הראשונית של אנשי המזרח התיכון לשינוי במעמד האישה באירופה הייתה תגובה צוננת וכמעט מתעלמת. גישה אחת שהייתה מקובלת הייתה הגישה השמרנית אשר ראתה במעמד שלה אישה במזרח התיכון בתור מעמד נכון וכזה שהוא אינו שונה במיוחד ממעמד האישה במערב. גישה זו הייתה סבורה כי במזרח התיכון מעריכים נשים ושומרים עליהן בניגוד לנשים במערב שהן כמו הפקר לכל. גישה אחרת, מבית היוצר של התנועה הסלפית, הייתה כי יש לבטל השפעות זרות אשר השחיתו את האסלאם. גישה זו ביקשה לברר את היחס לנשים בתקופות קדומות אשר אותם הם ראו בתור תקופת הזוהר והאמת של האסלאם ואשר המוסלמים בזמנם צריכים לחקות כדי להגיע לרמה דומה.³

¹ רות רודד. השפעות אידאולוגיות של הספרות בנושא נשים בתולדות האסלאם והמזרח התיכון. **המזרח החדש**. 41. 2000. עמ' 133.

² שם, עמ' 137.

³ שם, עמ' 139.